
*С.О.Шкіль,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії НУБіП України*

ДЖЕРЕЛА ПРАВОСЛАВНОГО ФУНДАМЕНТАЛІЗМУ ПАТРІАРХА КИРИЛА

Релігієзнавче вивчення сучасного російського православного фундаменталізму особливо актуальне для України у зв'язку із військовими подіями останніх років, яким передувала інтенсивна пропаганда геополітичних проєктів патріарха Кирила. Джерела світогляду цього церковного діяча, одного із ідеологів сучасного російського реваншизму, все ще не досліджено в українській релігієзнавчій науці.

Засадничим для російського релігійного фундаменталізму початку ХХІ століття є уявлення про протистояння Сходу і Заходу в інтерпретації Кирилом Гундяєвим. Формування дихотомії «Схід–Захід» у наративах цього патріарха зумовлюється політичними та ідеологічними факторами. Хоча Кирил починав як помірний ліберал, близький до прозахідного і екуменічного курсу митрополита Никодима (Ротова), він згодом змінив напрямок риторики, перейшовши до використання більш консервативного дискурсу, а зрештою започаткував офіційну церковну версію доктрини «русського міра».

Особистість патріарха Кирила, його риторика і адміністративний стиль його діяльності останніми роками стали предметом серйозного дослідження багатьох фахівців, які по-різному ставляться до цього діяча. Так, позиція церковних біографів, зокрема, митрополита Волоколамського Іларіона (Алфеева) [1], є свідомо ангажованою. Своєю чергою такі дослідники, як Микола Мітрохін [9], Олександр Верховський [4], Сергій Філатов [10], Роман Лункін [7] та ігумен Петро (Мещеринов) [8], дотримуються більш критичної позиції, підходячи до предмета вивчення неупереджено. Українські дослідники зосередили увагу на критиці актуального вчення патріарха Кирила. Серед тих із них, хто займався критичним аналізом православного фундаменталізму та геополітичної ідеології патріарха Кирила, варто відзначити А.Портнова [11], Я.Потапенка [12], О.Полєгкого [13], Ю.Чорноморця [14], Т.Левченко [15], архімандрита Кирила (Говоруна) [16] та ігумена Арсенія (Бочкаря) [17]. Варто

звернути увагу на аналітичну доповідь «Україна та проект «Русского мира», видану Національним інститутом стратегічних досліджень. Вона містить широкомасштабне дослідження провідних українських учених [18], а також проект новоствореного Інституту глобальних досліджень і адаптації «Східноукраїнський конфлікт у контексті глобальних трансформацій», результати якого у вигляді окремих статей опубліковано в спеціальному випуску журналу «Схід» [19].

Наше завдання – вивчити розвиток нарративних конструкцій, використовуваних Кирилом у період до обрання його патріархом і виявити джерела його світогляду та основні етапи еволюції його поглядів від поміркованого церковного лібералізму до російського православного фундаменталіста та ідеолога неоконсервативного реваншистського типу.

Джерелами формування специфічної інтерпретації патріархом Кирилом світоглядної дихотомії «Схід–Захід» є витоки візантійсько-російської православної цивілізації та ідеологічні постулати періоду його особистого становлення як мислителя і богослова.

Формування та розвиток культурного коду будь-якої цивілізації, яка стає основою менталітету нації, являє собою складний і багатогранний процес, на який одночасно впливає безліч різних чинників. Вивчення сучасної російської релігійної, соціально-культурної та політичної ідентичності не можливе без докладного аналізу історичних і психологічних передумов формування «російського світу» як реальності та уявлення. Як найбільша країна в світі, Росія розміщується на двох континентах – Європі та Азії. Ці дві частини світу втілюють дві протилежні культурні матриці, дві несумісні один з одним світогляди. Об'єднуючи в собі Схід і Захід, Росія становить унікальний соціально-культурний феномен, головною особливістю якого є суперечливий світогляд і «загадковість» російської культури, особливості якої актуалізуються в культурній спадщині народу у формі традиційних нарративів. Однією з головних рис російського менталітету є постійним пошук власної ідентичності, яка була б унікальною. Цей пошук дрейфував між полюсами візантійської релігійності, агресивного імперіалізму і комуністичної ідеології.

Процес формування російського традиційного світогляду можна умовно поділити на три етапи. Це – виникнення, розвиток і канонізація. Поява російського традиціоналізму відбувалася під впливом візантійської культури. Візантійська імперія сформувала унікальну цивілізацію, яка одночасно поєднувала у собі спадщину

еллінської філософії, римської правової системи, бюрократичної та управлінської моделі східного деспотизму. Важливе значення для неї мало протистояння візантійського способу життя та «варварського» Заходу. Візантійське православ'я, зокрема його протистояння із Заходом, вплинуло на формування російського світогляду. У підсумку народився наратив «істинного царства» щодо Московії, який функціонує в Росії у більш сучасній пропагандистській моделі «Москва – Третій Рим» [2]. Відбулося формування російського ізоляціонізму як риси світогляду [3]. Тож традиційне антизахідництво православ'я пов'язане з певними історичними формами імперського та національного месіанства, яке, природно, чуже євангельській релігійності.

Російська православна церква, як будь-яка соціально-політична структура, попри всю позірну монолітність певною мірою позбавлена внутрішньої єдності. Вона являє собою суму окремих класових, політичних, ієрархічних та соціальних груп, кожна з яких може мати власні інтереси або особливе бачення тих чи інших внутрішньоцерковних, політичних і соціальних проблем. Як частина церковної номенклатури, патріарх Кирил, протягом усього свого служіння тією чи іншою мірою зазнавав впливу певних внутрішньоцерковних кіл і у 1980-ті роки сам почав формувати внутрішньоцерковний дискурс. Відомий російський дослідник Микола Мітрохін стверджує, що за часів пізнього СРСР, коли відбувалося становлення майбутнього патріарха Кирила як теолога і адміністратора, в церковному середовищі існувало кілька окремих угруповань, які мали свій погляд на актуальні проблеми внутрішньоцерковного життя і зовнішньої політики РПЦ. Умовно ці угруповання можна поділити на ліберальні та консервативні [9, 209]. До ліберальних належить група церковних ієрархів і священнослужителів, що сформувалася навколо Ленінградської духовної академії, семінарії та Відділу зовнішніх церковних відносин. Головну роль у цій групі відігравав відомий церковний діяч, глава ОВЦО митрополит Никодим (Ротов), який значною мірою визначав дискурс риторики своїх послідовників [7, 178–182]. Консервативне угруповання було пов'язане з Московською духовною академією та семінарією, що розміщувалися у Троїце-Сергієвій лаврі і орієнтувалися здебільшого на чернечий уклад внутрішньої церковної політики [7, 182]. Патріарх Кирил, будучи вихідцем із середовища ленінградського духовенства, розпочав свою церковну кар'єру за митрополита Никодима, що й ви-

значало подальший ліберальний шлях її розвитку.

Важливо зауважити, що, як постать неоднозначна, наближена до офіційної державної влади, митрополит Никодим, проте, залишив по собі серйозну церковну спадщину. Долаючи бар'єр упередженого ставлення віруючих і духовенства до інших релігій і борючись з есхатологічним настроєм всередині церкви, він намагався зробити РПЦ зрозумілішою для широких мас, виховавши ціле покоління відносно ліберальних ієрархів [7, 179]. Однак, як зазначає Мітрохін, такі ліберальні погляди та міжрелігійний діалог і оновлення релігійного життя були притаманні не всім послідовникам митрополита Никодима [7, 180]. Серед його учнів дослідник вирізняє групу так званих «правих никодимівців», найяскравішим представником якої він називає Кирила (Гундяєва). Головною характерною особливістю «правих никодимівців» Мітрохін вважає неприйняття прозахідної позиції митрополита і успадкування його курсу на співпрацю з державою, виходячи з патріотичних міркувань. Саме цей аспект діяльності Никодима багато в чому вплинув на становлення майбутнього патріарха як релігійного політика і адміністратора [7, 181–182].

Важливо підкреслити, що безпосередній вплив митрополита Никодима на формування особистих і професійних якостей Кирила відзначають не тільки критики РПЦ, а й безпосередні співробітники патріарха, такі як митрополит Волоколамський Іларіон (Алфеев). У своїй книзі «Патріарх Кирил: життя і світогляд» останній присвятив Ротову цілий розділ, акцентуючи увагу на колосальному впливі митрополита на молодого Володимира Гундяєва, майбутнього патріарха Кирила [5, 34–51]. Деякі біографи вирізняють у митрополита Никодима кілька характерних лідерських рис, більшість яких згодом перейняв майбутній патріарх. Серед них відзначимо: тенденцію до тісної співпраці з державними структурами, вміння сформувавати навколо себе «команду професіоналів», прагматичний менеджерський підхід до ведення справи, готовність до діалогу з представниками інших релігій (згодом це стане ключовим напрямком діяльності Кирила на посаді глави ОВЦО) і навмисний патріотизм [7, 181]. Однак, на відміну від «лівих никодимівців», Кирил, як найяскравіший представник правого крила учнів митрополита, зберіг неприязнь до екуменізму і модернізму, прихильність до авторитарних моделей управління та різкої критики світського Заходу. Серед цілої плеяди єпископів, що вийшла з кола митрополита Никодима, Кирил лишався і лишається найяскравішим і хари-

зматичним оратором і церковним управлінцем [7, 179].

Ще під час перебування на смоленській кафедрі Кирил сформулював коло питань, які він найчастіше зачіпає в своїх проповідях і виступах. Ключовими темами для нього є: критика лібералізму і модернізму, жорсткий антикомунізм, патріотизм і розвиток риторики «особливого шляху» та богообраності російського народу, мораль і етика, заклик до відродження традиціоналізму. Аналіз його програмних виступів за останні 20 років (зібраних у книзі «Свобода і відповідальність: у пошуках гармонії»), показує, що переважна більшість із них так чи інакше зачіпає три основні теми: необхідність діалогу між лібералізмом і традиціоналізмом (Заходом і Росією), сучасне розуміння моралі в рамках «концепції прав людини» і критика глобалізації.

Однак варто зазначити, що так було не завжди. Найбільш рання з промов патріарха «Спільний підхід у пошуках єдності церкви і відновлення людства», що датується груднем 1987 року, в цілому відображає низку тенденцій, характерних для пізньорадянської церковної риторики, яка виражалася в гаслі «РПЦ бореться за мир». Мова його пронизана пацифістикою і закликами до пошуку шляхів діалогу між різними культурами і цивілізаціями. Зокрема, майбутній патріарх стверджує: «Ми живемо в тісному і взаємозалежному світі, а тому подолання глобальних криз має здійснюватися спільно, всім людством» [6, 51]. У чому Кирил убачає причину виникнення проблем? Виключно в тому, що «одна держава або одна частина світу намагалися вирішувати свої проблеми за рахунок іншої держави або іншої частини світу» [6, 52]. Подібні наративи були характерні для РПЦ починаючи з 1948-го року. Необхідно взяти до уваги той факт, що вибір пацифістської риторики багато в чому визначався відчутним тиском з боку держави, яка намагалася використовувати міжнародні екуменічні форуми як платформи реалізації власної міжнародної політики. Здійсненню цієї мети активно сприяла церква, за допомогою якої керівництво країни одночасно демонструвало, нібито в СРСР немає релігійних гонінь, тоді як має місце «агресивна політика світового імперіалізму», і вслякко сприяло створенню альтернативи активним ініціативам Ватикану [5, 41–42].

Відштовхуючись від вищенаведених фактів, можна дійти цілком логічного висновку, що тоді Кирил активно просував риторичку, яка базувалася на державному замовленні. Однак вести мову про консерватизм або антимодернізм майбутнього патріарха в той

період не є можливим. Наявні дані швидше засвідчують зворотнє. Молодого, енергійного і в цілому прозахідного архімандрита Кирила після завершення Духовної академії відправляють служити в Швейцарію. Там він мав активно контактувати з представниками російської еміграції і ліберальним православним духовенством РПЦЗ [5, 58–61]. Згодом Гундяєва зводять у сан єпископа і призначають ректором Ленінградської духовної семінарії і академії, найліберальнішої з усіх наявних на той час в СРСР [5, 62–71]. До цього і наступного періоду біографії Кирила в його риторичі переважали лояльні щодо церковного Заходу наративи. Відомий дослідник Сергій Філатов зазначає, що на часи ректорства в ЛДАДіС та керівництва Смоленською і Калінінградською єпархією припадає період бурхливої проповідницької активності, адміністраторської та суспільної діяльності Кирила, яку ніяк не можна назвати продежавною або консервативною [12, 10–14]. Про це ж свідчить і офіційний церковний біограф патріарха, митрополит Іларіон, який пише, що в пізні радянські роки Кирил, як смоленський архіпастир, активно боровся за відродження храмів і монастирів, семінарій, православних гімназій, постійно зустрічався з представниками наукового світу (у яких, варто зауважити, він лишав цілком позитивне враження) [5, 72–82; 12, 13]. Філатов зазначає, що стиль патріарха як адміністратора і церковного діяча в цей період був досить ліберальний. Так, заради катехізаторської необхідності Кирил навіть пропонував провадити богослужіння російською мовою в деяких храмах Смоленщини [12, 12].

Риторика майбутнього патріарха кардинально змінюється на початку 90-х згідно з загальним положенням справ у тогочасній РПЦ, такі зміни дискурсу стали наслідком загальної трансформації курсу, якого дотримувалася церква в радянські часи. Замість обстоювання послідовного діалогу з представниками інших релігій, багато священнослужителів підкреслювали особливий шлях російського народу, почали культивувати вороже ставлення до Заходу і зосереджувати увагу на антиклерикальному лібералізмі. Застосування подібних наративів в церковній риторичі 90-х – наслідок зникнення державного контролю в сфері ідеології та релігії – дало поштовх відродженню у церковному середовищі праворадикальних, фундаменталістських та монархічних сил. Водночас важливу роль у радикалізації церковних наративів відіграв гурток консервативного чернецтва Троїце-Сергійової Лаври, що охопив своїм

впливом чимало видатних випускників Московської Духовної академії і семінарії, декого з яких було зведено до єпископського сану на початку 90-х років [7, 185].

Як стверджує Микола Мітрохін, саме ці єпископи, виховані в строгих монастирських традиціях, почали боротьбу зі спадщиною митрополита Никодима (Ротова) [7, 185–186]. Ключовим напрямом їх риторики стало поширення радикальної недовіри до тодішньої влади, сприйняття Росії та православної церкви як «обложеної фортеці». Головними ворогами цієї «фортеці» були західні ліберали, католики, екуменісти, комуністи, масони та євреї, які нібито зруйнували Російську імперію і згубили мільйони російських людей [7, 184]. Деякі авторитетні дослідники, зокрема Олександр Верховський, зазначають, що подібний націоналізм багато в чому відрізняв церковне життя РПЦ за патріарха Алексія II [1, 144]. Зрозуміло, як досвідчений церковний політик і оратор, Кирил швидко відчув «правий крен» церкви, зберігши суб'єктивну прихильність до пам'яті та спадщини митрополита Никодима, не виступивши з його осудом. З іншого боку, праві фундаменталісти становили значну, але все ж меншість серед єпископату, а Кирил, як прагматичний церковний політик і дипломат, робив ставку на більшість. З цієї причини обраний ним у 90-х дискурс мав досить консервативний, але не фундаменталістський характер. З тим же ентузіазмом, з яким він колись боровся за мир і закликав світову спільноту до діалогу, Кирил спрямував свою критику на лібералізм, глобалізацію і західну бездуховність. У його промовах другої половини 90-х років домінує заклик до перегляду сучасного розуміння прав людини, твердження про примат «духовних цінностей» над ліберальними уявленнями про верховенство права. Помітно, що градус риторики майбутнього патріарха вже не залежав від держзамовлення і він був вільний визначати той тон, який вважав за потрібне.

Так, у статті «Норма віри як норма життя», що датується 1999-м роком, майбутній патріарх зазначає: «Життя сьогоденного суспільства, базованого на засадах лібералізму, так влаштоване, що релігійні переконання постійно «виносяться за дужки» [6, 37]. Таке суспільство, на його думку, приречене на загибель. Але він так само зазначає: «Епоха моноетнічних і моноконфесійних держав на наших очах повільно відходить у минуле. Мусульманська присутність в Європі стала соціокультурним фактором, який неможливо ігнорувати. Світ став відкритим, дифузним, прозорим. Якою має

бути відповідь окремої особистості і людських спільнот на цей виклик часу? Подолання проблеми домінування в сучасному світі єдиної системи цінностей, базованої на ліберальних уявленнях про світ і людину, можливе тільки коли Західний світ зрозуміє значення традиції як нормотворчого фактору» [6, 26]. Відтак у 1999-му році Кирил (Гундяєв) пропонує правову модель, яка через десятиліття має стати нормою путінської «суверенної демократії», для якої характерне зовнішнє збереження демократичних інститутів попри внутрішнє орієнтування на «традиційний» авторитаризм: «Існування ліберальних інститутів в економіці, політиці, соціальному житті і міждержавних відносинах прийнятно, доцільно і морально виправдано тільки в тому випадку, коли водночас не насаджується принцип філософського лібералізму стосовно особистості та міжлюдських відносин» [6, 34].

Щоб краще зрозуміти риторику майбутнього патріарха, важливо розглянути морально-етичне підґрунтя горезвісних «традиційних цінностей», які він так активно проповідує. Весь збірник митрополита Кирила «Свобода і відповідальність: у пошуках гармонії» пронизаний роздумами майбутнього патріарха на теми моралі та етики. Здавалося б, що нового може запропонувати православна церква у ХХ столітті, після колосального осмислення протестантами і католиками ключових християнських наративів у призмі подій минулого століття? Проте Кирил вважає інакше. На його думку, західна релігійна і філософська думка просто не чує православних, яким «є, що сказати». Так, наприклад, у статті «Норма віри як норма життя» майбутній патріарх стверджує, що західний лібералізм склався на основі язичницького антропоцентризму часів Відродження та увібрав у себе протестантське бачення християнства та елементи іудейської філософії [6, 26–27]. Останнє твердження здається особливо одіозним, якщо враховувати той факт, що протягом всієї книги Кирил повторює його як мінімум тричі: крім вищеназваної статті, ще в публікації «Обставини нового часу» за травень 1999-го та в промові «Немає свободи без моральної відповідальності» за 2005-й [6, 9, 100].

Такий латентний антисемітизм і конспірологічність мислення – характерні особливості риторики багатьох ієрархів та рядових священнослужителів РПЦ того періоду. Вважаючи виникнення західного лібералізму наслідком певної антитрадиціоналістської дифузії, Кирил стверджує, що єдиним можливим порятунком від бездуховності сучасної цивілізації може бути тільки повернення до

традиціоналізму. Шанс на консервативне відродження він убачає в консолідації всіх традиційних сил старої Європи, передусім серед католиків і мусульман. Політичні заяви такого роду певною мірою випереджають свій час, тому що, на думку багатьох дослідників, авторитарний режим Путіна консолідує навколо себе європейські праворадикальні і фундаменталістські партії та громадські організації.

Як бачимо, еволюція риторики патріарха відбувалася паралельно зі зміною політичного курсу церкви і відповідно до відносин із державою. Залежна від державної ідеології та контрольована радянськими спецслужбами, РПЦ в період пізнього СРСР розвивала риторику «церква за мир». Додержуючи спільного курсу церкви, майбутній патріарх Кирил вибудовував свою риторику відповідно до держзамовлення як вибірково антизахідну. Своєю чергою, як церковний адміністратор, він дотримувався ліберального стилю управління, продовжуючи управлінську традицію свого вчителя, ленинградського митрополита Никодима (Ротова). Розпад радянської ідеологічної системи на початку 90-х років і відсутність жорсткого контролю з боку державних структур вивільнили у церковному середовищі праворадикальні наративи, внаслідок чого загальний курс церковної риторики почав змінюватися. Наслідуючи загальний церковний вектор, митрополит Кирил в 90-ті роки посилив риторику, спрямував свою критику проти лібералізму і модернізму. Позиціонуючи себе як прихильника антиглобалізму і послідовного поборника збереження традиційної моралі, в риториці 90-х років Кирил приділяв багато уваги традиційним цінностям, питанням сім'ї та виховання, закликав до побудови багатопольярного світу і діалогу цивілізацій. У деяких виступах того періоду він закликав будувати цивілізацію, в основі якої лежатимуть традиційні цінності, але буде дотримуватися зовнішня прихильність сучасним правовим і технологічним стандартам.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Алфеев И.* Патриарх Кирилл: жизнь и мирозерцание. – М., 2010. – 560 с. – (Патриархи русской церкви).
2. *Бердяев Н.А.* Истоки и смысл русского коммунизма. – М., 1990. – 224 с.
3. *Валицький А.* В полоні консервативної утопії. Структура і видозміни російського словянофільства. – К., 1998. – 710 с.
4. *Верховский А.* Национализм руководства Русской православной церкви

- в первом десятилетии XXI в. // Православная церковь при новом патриархе. – М., 2012. – С. 140–170.
5. *Донченко О., Романенко Ю.* Архетипи соціального життя та політика (Глибинні релугятиви психополітичного повсякдення). – К., 2001. – 334 с.
 6. Кирилл, митрополит. Свобода и ответственность: в поисках гармонии. – М., 2008. – 240 с.
 7. *Лункин Р.* Образ РПЦ в светских массмедиа: между мифом о государственной церкви и фольклорно-окультурным православием // Православная церковь при новом патриархе. – М., 2012. – С. 170–222.
 8. *Мещеринов П.* Современное церковное сознание и советские идеологемы из коммунистического прошлого. – Там же. – С. 121–140.
 9. *Митрохин Н.А.* Русская православная церковь: современное состояние и актуальные проблемы. – М., 2004. – 647 с.
 10. *Филатов С.* Патриарх Кирилл – два года планов, мечтаний и неудобной реальности // Православная церковь при новом патриархе. – М., 2012. – С. 9–68.
 11. *Портнов Андрій.* Між «Центральною Європою» та «Русским миром»: сучасна Україна у просторі міжнародних інтелектуальних дискусій. – К., 2009. – 160 с.
 12. *Потапенко Я.* Історико-політичні та соціокультурні наслідки впровадження псевдорелігійної концепції «русского міра» в сучасній Україні // Наукові записки з української історії. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – 291 с.
 13. *Polegkyi Oleksii.* Changes in Russian foreign policy discourse and concept of «Russian World» // Pecob's Papers Series (Portal on Central Eastern and Balkan Europe). – 2011. – № 16 (october) – 21 p.
 14. *Черноморец Ю.П.* Русский мир Патриарха Кирилла (с болью за судьбу РПЦ и лично Патриарха) [Електронний ресурс]. – 2009. – Режим доступу : <http://arhiv.orthodoxy.org.ua/ru/2009/11/10/27713.html>.
 15. *Левченко Т.* Патриарх Кирилл: несколько простых шагов к тоталитаризму [Електронний ресурс] // РИСУ. – 2009. – Режим доступу : <http://www.portalcredo.ru/site/?act=monitor&id=14442>.
 16. *Кирилл Говорун.* Интерпретируя «русский мир» [Електронний ресурс] // Русский журнал. – 2014. – Режим доступу : <http://www.russ.ru/Mirovaya-povestka/Interpretiruya-russkij-mir>.
 17. *Ігумен Арсеній (Бочкарь).* Що являє собою «Руський мир»? Витоки, сучасний стан, уроки [Електронний ресурс] // Релігія в Україні. – 2011. – Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/main/bogoslovya/7780-shho-yavlyayesoboyu-ruskij-mir-vitoki-suchasnij-stan-uroki.html>.
 18. Україна та проект «Русского мира». Аналітична доповідь / [Яблонський В.М., Здіорук С.І., Токман В.В. та ін.]. – К., 2014. – 95 с.
 19. Східноукраїнський конфлікт в контексті глобальних трансформацій. Спецвипуск аналітично-інформаційного журналу «Схід». – 2015. – № 2 (лютий). – 156 с.

Шкіль С.О. Джерела православного фундаменталізму патріарха Кирила.

Тип російської цивілізації визначається великим впливом Візантії. Важливим фактором для останньої було протистояння візантійського життя і варварського Заходу. Особливості візантійського православ'я вплинули на формування російського світогляду. Доведено, що основні думки російських ліберальних богословів про необхідність модернізації православного життя в Росії і що універсальне розуміння прав і свобод відкидаються ієрархією РПЦ. У статті аналізуються розвиток сучасної політичної риторики РПЦ і її процес становлення домінуючої наративи. Поручається питання про еволюцію основних наративних структур, які використовуються у виступах і проповідях Патріарха Московського і всієї Русі Кирила.

Ключові слова: Росія, Візантія, православ'я, наративи, цивілізація, історія, архетип, світогляд.

Шкіль С.А. Источники православного фундаментализма патриарха Кирилла.

Тип русской цивилизации определяется большим влиянием Византии. Важным фактором для последней было противостояние византийской жизни и варварского Запада. Особенности византийского православия оказали влияние на формирование русского мировоззрения. Доказано, что основные мысли российских либеральных богословов о необходимости модернизации православной жизни в России и универсального понимания прав и свобод отбрасываются иерархией РПЦ. В статье анализируются развитие современной политической риторики РПЦ, процесс становления ее доминирующих нарративов. Ставится вопрос об эволюции основных нарративных структур, используемых в выступлениях и проповедях Патриарха Московского и всея Руси Кирилла.

Ключевые слова: Россия, Византия, православие, нарративы, цивилизация, история, архетип, мировоззрение.

Shkil S.O. Sources of Orthodox fundamentalism of Patriarch Kiril.

A type of Russian civilization determined by the great influence of Byzantium. important factor was the opposition of Byzantine life itself barbaric West. The features of Byzantine Orthodoxy influenced the formation of Russian worldview. Proved that the main opinions of Russian liberal theologians are the modernization of Orthodox life in Russia and the adoption of universal understanding of rights and freedoms rejected hierarchs of the ROC. The development of modern political rhetoric of the ROC and its process of becoming dominant narratives is analyzed. The question of the evolution of the basic narrative structures, used in speeches and homilies of Patriarch of Moscow and all Rus' Kirill is investigated.

Key words: Russia, Byzantium, Orthodoxy, narratives, civilization, history, archetype, worldview.